

MIQUEL FERRÀ I EL SETMANARI *CA NOSTRA* (1907-1909)

FRANCESC LLADÓ ROTGER

INTRODUCCIÓ

El poeta i dinamitzador cultural Miquel Ferrà i Juan va néixer a Palma l'any 1885. Va estudiar Dret i Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona i va obtenir la plaça de bibliotecari a la Biblioteca Jovellanos de Gijón l'any 1911. Quan encara només tenia 16 anys, l'any 1901, va pronunciar una conferència al Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca amb el títol de "Principi de segle". A partir d'aquell moment començà a tenir una relació amb Miquel Duran Saurina, que li publicà alguns poemes a la revista *La Bona Causa*. Quan Ferrà va guanyar una flor, l'Englantina, als Jocs Florals de Barcelona, el poema premiat va aparèixer també a aquesta publicació.

Amb aquesta comunicació vull parlar d'aquesta relació i col·laboració entre Miquel Duran i Miquel Ferrà des dels seus començaments al Certamen d'Inca del 1905 i després al llarg dels tres primers anys de la revista *Ca Nostra*, en la qual Ferrà té una intervenció important. També parlaré d'uns importants articles que Ferrà escrigué sobre nacionalisme a *Ca Nostra*.

EL CERTAMEN D'INCA DE 1905

L'any 1905 -prest serà el centenari- Miquel Duran promou un certamen literari a Inca amb una certa categoria. Miquel Ferrà escriu a Joan Rosselló de Son Fortesa el 23 d'agost i li diu que el certamen perillava ser molt pobre, però que ha pres cos i està en camí de realitzar-se; li comenta que Llorenç Riber, Josep Mª Tous i Maroto i ell s'hi interessin, i li demana que formi part del jurat amb Mn. Costa i que pronuncii el discurs de gràcies. Duran compta, a més d'altres ajuts, amb el que pot representar Miquel Ferrà en reclutar participants de Barcelona estant. Segons constatam a través d'algunes cartes, Ferrà es converteix en l'ànima del certamen.

Joan Rosselló de Son Fortesa no deu veure gaire clara la participació perquè necessita que Costa i Llobera li digui que "el certamen d'Inca no estarà desert. En Ferrà, En Riber, En Tous sé cert que hi presentaran. Confii que també hi enviaran qualque cosa de Catalunya, a on En Ferrà jove ha repartit prospectes o cartells entre els amics i confreres."¹

1 Miquel COSTA I LLOBERA, *Obres Completes*, Ed. Selecta, Barcelona, 1947, p. 1097.

La direcció de Ferrà i els seus companys en el certamen i la idea que en tenen es veu reflectida en una altra carta de Costa a Joan Rosselló, de 4 de setembre, en la qual diu: "Conforme suposes, en Miquel Ferrà em digué qualche cosa sobre el certamen literari que projecten a Inca. Quedàrem que, si no l'havia de fer amb elements literaris de veres, valia més deixar-ho correr, per no desacreditar la cosa."²

És també digna de menció una carta de Ferrà a Costa,³ en la qual li envia salutacions dels amics de Barcelona, que estan contentíssims pel nomenament de Costa com a president dels Jocs Florals d'aquella ciutat el 1906, per la qual cosa ell també el felicita. Seguidament, li diu: "Si Déu ho vol mos veurem a Inca pel pròxim certamen. A propòsit d'això: segurament no li passarà per alt alguna composició que, a instàncies meues, arribarà de Barcelona. No voldria esser indiscret, però això V. no ho deixaria de coneixer o sospitar valdament no l'hi diguessen. En Bofill me digué que hi enviaria. No sé qu'es lo que deu enviar, però supòs que serà digne d'un primer lloc, y com jo tenc interès en qu'els catalans quedin satisfets del Certàmen, li suplic que si per complàurels s'ha de posposar algú, me posposi a mi amb completa llibertat que jo no sols no hu sentiré sinó que le hi agrairé." Pel que sabem Jaume Bofill i Matas no hi presentà res, però Josep Carner va ser premiat tal com pretenia Ferrà.

Per la mateixa carta, sabem que Ferrà hi envia cinc composicions, tres o quatre de les quals, segons ell mateix, no eren més que per fer número. Confessa també que a alguna, com *Torrent pregon*, li falten versos i tal vegada ja havia estat publicada a *Montserrat* perquè l'havia donada, juntament amb *Ametlers rosa*, a Emili Vallés, director de la revista. Costa, malgrat ser membre del jurat, no pot anar a la festa d'Inca a causa de la malaltia de son pare.

Uns dies després del certamen, Ferrà comenta a Costa⁴ les composicions. Destaca les de Riber i Maria Antònia Salvà, li diu que la de Tous també agradà molt i finalment comenta: "Naturalment al públic li agraden més aquestes esquisitezes senzilles i assequibles qu'altra cosa. El discurs de Rosselló és digne de Barcelona. Massa bo per Inca."

Miquel Ferrà fa aquest mateix comentari a Joan Rosselló en una carta de 28 de novembre, en la qual es disculpa per no haver-se acomiadat perquè estava "en mans dels periodistes". Això ens confirma, una vegada més, el paper protagonista de Ferrà en l'organització del certamen. Miquel Ferrà obté també un premi en aquests Jocs Florals amb el poema "Els Reis".

En totes aquestes activitats despunta ja el paper actiu de Miquel Ferrà en l'organització del certamen i la seva funció de corresponsal entre Mallorca i el Principat, que assumirà durant molts anys amb una doble vessant: gestió de la participació dels mallorquins en les activitats i publicacions del Principat i a l'inrevés,

² Ibidem, p. 1095.

³ Carta de Miquel Ferrà a Miquel Costa, 8-XI-05.

⁴ Carta de Miquel Ferrà a Miquel Costa, 28-XI-05.

dels catalans en les activitats culturals i publicacions mallorquines.

A principi de 1906, una sèrie de joves mallorquins -impulsats per l'èxit del certamen d'Inca- varen començar a publicar la revista *Mitjorn*, una de les revistes literàries amb major qualitat de les que s'editaren a Mallorca a començament de segle. El director d'aquella revista era Miquel Ferrà. Curiosament la revista va aparèixer en el moment en què desapareixia *La Bona Causa*.

Als inicis de l'any 1907 *Mitjorn* començà a fer crisi i finalment el mes de juny -no sabem amb seguretat per què- desaparegué. Els comentaris de Ferrà i el comiat de la revista semblen indicar com a causes que Ferrà estava massa ocupat -possiblement en els seus estudis- i Salvador Galmés també se n'anava a Barcelona. El febrer de 1907 agafa la direcció Josep Maria Tous i Maroto, segons es desprèn de les paraules de Ferrà a Joan Rosselló: "*Mitjorn* no sé si resistirà el meu viatge y el que més envant vol fer En Galmés".⁵ I més tard encara li diu: "*Mitjorn* segueix baix la direcció den Tous. Ens envii alguna cosa, quant la tenga".⁶ Però finalment la revista va deixar de publicar-se. Al comiat manifesten que s'estimen més deixar-ho "de moment" que fer-ho malament. Tal volta els problemes són també econòmics, malgrat que no tenim cap referència de la situació financera de la revista.

L'APARICIÓ DE CA NOSTRA

Curiosament, poc després del darrer número de *Mitjorn*, que va sortir endarrerit, Miquel Duran inicia una nova revista a Inca, amb el nom de *Ca Nostra*. Recordem que *La Bona Causa*, la seva darrera publicació, havia desaparegut just abans del naixement de *Mitjorn*. El públic mallorquí no donava per a moltes revistes en català i aquestes s'anaven rellevant. Poc temps després d'aparèixer *Ca Nostra* desapareixeria *Sa Llonja*, que havia iniciat la seva trajectòria en temps de *Mitjorn*. Això mateix havia succeït a principi de segle a les revistes del grup modernista.

En aquells moments Ferrà començava a assumir un paper important com a ideòleg del Noucentisme a Mallorca. Ferrà intenta influir ideològicament diverses persones mallorquines que l'ajudaran de diverses maneres a difondre les idees noucentistes. Una d'elles és Maria Antònia Salvà i l'altra que ara ens interessa especialment és Miquel Duran. En aquest darrer cas ho fa amb la seva intervenció callada però efectiva en la revista *Ca Nostra*.

Una carta de Ferrà a Miquel Costa, en què li parla d'una de les excursions estiuenques que solia fer amb el pare Martorell -en aquest cas una del 1907 al torrent de Pareis, a la qual també assistia Llorenç Riber-, ens informa del primer contacte d'aquesta relació, basada tant en la disponibilitat de Duran a tirar endavant una revista com en la intenció per part de Ferrà d'influir-hi. Li diu a Costa: "Venía amb nosaltres En Miquel Duran, qui ara posa una petita imprenta y vol fundar un altre setmanari. Jo li vaig donar alguns consells y li vaig dir que li ajudaria

5 Carta de Miquel Ferrà a Joan Rosselló, 15-II-07.

6 Carta de Miquel Ferrà a Joan Rosselló, dissabte de Pasqua de 1907.

qualque mica. Crec que mentres evitàs certs excessos de mal gust, prescindint y tot de defectes disculpables en un periòdic rural, podria fer un bé. Deu sab lo qu'han ajudat a estendre la llengua y l'idea regionalista aquesta multitud de setmanaris que surten pels pobles de Catalunya, tan deficients baix de certs punts de vista. Ademés pot ser aquí's quantra-restaria un poc l'èxit de Sa Llonja qu'es realment vergonyós".⁷

Com podem veure queda ben clar l'objectiu que es proposa Ferrà amb revistes com *Mitjorn* i *Ca Nostra*: estendre la llengua i el regionalisme que més endavant veurem que, en el cas de Ferrà, és nacionalisme. Per a aquesta tasca prenia per model Catalunya.

EL PAPER DE FERRÀ A CA NOSTRA

El pacte entre Duran i Ferrà és factible i pot estendre's a la gent que Ferrà pot influir, car Duran té algunes possibilitats tècniques i disponibilitat de temps per editar una revista, i Ferrà i el seu grup li poden proporcionar la col·laboració que li manca. Segurament amb aquest acord, que podia ser tàcit, Ferrà intenta influir la revista tant ideològicament com formalment, acostar-la al Noucentisme, en definitiva. Tanmateix, els plantejaments de Duran són molt més tancats i integristes, per la qual cosa en diverses ocasions provoquen enfrontaments, que només podem seguir a través de les cartes de Ferrà a Duran.⁸

Les discussions que veim a les cartes devien ser completades per les que feien de viva veu. En certs moments, la col·laboració és molt estreta i Ferrà, quan no és a Barcelona, es desplaça a vegades a Inca per discutir les coses i ajudar Duran. De tota manera, a través de les cartes ens podem adonar de la feina, tal volta callada, que en aquests anys Ferrà du a terme en una revista de la qual, a simple vista, només és col·laborador.

El 9 d'octubre de 1907, de Barcelona estant escriu a Duran i li parla de *Ca Nostra*. El to de la carta ens indica que segueix la revista de molt a prop, no com a simple col·laborador sinó com a redactor: "Amic Duran: el 1er número de "Ca-Nostra" m'ha agradat. Trob que fa suscriguera y el text resulta lo que jo desitjava: popular sense deixar d'esser digne. A veure si seguim sempre dins aquests motllos, fugint sobre tot de coses humorístiques de mal gust, a fi de que poesies com les den Riber y de na M^a. A. Salvá no s'hi trobin fora del seu lloc. Ja'm direu quines impressions anau recullint de la gent.- Errades n'hi ha bastantes, però amb el temps y fixant-voshi lograreu evitarles. Vos remet un n^o en que n'he anotades algunes, perque vos servezca de guía en els nos vinents."

A més, li envia l'adreça de tres possibles subscriptors. Un d'ells és Andreu Ferrer, col·laborador de *La Bona Causa*, que havia guanyat un premi al certamen

7 Carta de Miquel Ferrà a Miquel Costa i Llobera amb el mata-segells de 8-VII-07.

8 A l'epistolari de Miquel Duran, hi he tingut accés gràcies al seu nét Miquel Duran Ordiñana, que em facilità una còpia de les cartes transcrites a un disquet, al de Miquel Ferrà, que es guarda al seu arxiu particular, gràcies a la seva família. Vull agrair des d'aquí tant a la família Ferrà com a la Duran les facilitats que m'han donat per accedir a aquest material, sense el qual no hauria estat possible aquest treball.

d'Inca de 1905 i havia escrit també a *Mitjorn*. Ferrer, que aleshores feia de mestre a Migjorn Gran (Menorca), devia estar en contacte amb Ferrà. Finalment, en una postdata l'informa dels encàrrecs culturals que Duran li ha fet. La carta acaba amb una observació a la vegada formal i ideològica sobre la portada de la revista: "Una advertència encara. Allò que diu amb censura eclesiàstica posauho de lletra petita. Aquests caràcters tan grossos son desproporcionats." La recomanació és tinguda en compte per Duran.⁹

El paper de Ferrà en el començament d'aquesta revista és, com podem veure, cabdal. En mesos posteriors -no tenim altra carta de Ferrà a Duran fins al mes d'agost de l'any següent-, Miquel Ferrà, passats els exàmens a Barcelona, ve a Mallorca i la col·laboració deu ser més directa. Durant aquest període apareixen a *Ca Nostra* els seus poemes "*Babel*", "*Nadal*", "*Plou i neva*", "*Davall una imatge de la Verge del Puig*" i "*Torrent pregon*".¹⁰

A través de Joan Rosselló de Son Fortesa, Ferrà també està en contacte amb Manyoc Regionalista, un nou grup que ha sorgit a Alaró i que a partir del 23 de juny de 1908 encén fogateres per agermanar-se amb les que s'encenien aquell vespre a Catalunya.¹¹ Les fogateres s'estenen a altres llocs de Mallorca i fins i tot de Menorca. El mateix dia se'n fa una al puig d'Inca, responent al convit de Manyoc Regionalista, i Andreu Ferrer també en promou una a dalt del puig del Toro, a Menorca.¹² *Ca Nostra* es fa ressò d'aquests actes i els lloa en una escomesa.¹³

Un dels objectius de Ferrà a la revista *Mitjorn* era que fos més combativa, per la qual cosa demanava articles contra els filisteus a Joan Rosselló de Son Fortesa. La idea reapareix ara a la nova revista i, per això, l'estiu de l'any següent una polèmica desfermada a *El Felanigense* és traslladada a *Ca Nostra*, i Ferrà sembla ser-ne un dels protagonistes, amb el pseudònim de Le Qú. A la polèmica, sobre catalanisme i mallorquinisme, Le Qú (Ferrà) i POD (Pere Oliver Domenge) defensen les tesis catalanistes, mentre que Le Pe (Luís Planas) i altres desconeguts defensen les mallorquinistes. Ja explicarem a una comunicació a les III Jornades aquesta polèmica i l'atribució del pseudònim a Miquel Ferrà.¹⁴

Un cop tancada la polèmica, s'acaben els escrits firmats per Le Qú a *Ca Nostra*. Ferrà és a Barcelona per examinar-se i no en torna fins a principi de novembre de 1908. Uns mesos més tard, el gener de 1909, comença una sèrie de

9 En efecte, a partir del núm. 3 apareix en lletra més petita i a partir del núm. 45 passa a la 2a pàgina.

10 *Ca Nostra*, núm. 4, 26-X-07; núm. 13, 28-XII-07; núm. 14, 4-I-08; núm. 22, 30-II-08; 18-VII-08, p. 2, respectivament.

11 El 1907 ja se n'havia encesa una al puig Major.

12 D'aquesta darrera, en té referència Ferrà, que deu ajudar també en la promoció d'aquests actes, com ens indica una carta a Joan Rosselló en què li diu: "L'enhorabona més coral al Manyoc per l'èxit de les fogateres, que l'any qui vé serà molt més gran encara a judicar per les simpaties que ha despert.- Los suplic una 'Lletra de remerciament' an Andreu Ferrer, mestre públic de Mitjorn Gran - Menorca, y als amics d'allà qui l'acompanyaren a encendre un foc dalt el Puig del Toro, d'aquella illa. No hu sabien Vs.?" (Carta de Miquel Ferrà a Joan Rosselló: Palma, 29-VI-08.)

13 Vegeu "Escomesa", *Ca Nostra*, núm. 41, p. 2.

14 Francesc LLADÓ I ROTGER, "Mallorca catalana o Mallorca mallorquina (espanyola). Una polèmica a la revista *Ca Nostra* (1907-1908)" dins *III Jornades d'Estudis Locals*, Inca 24 i 25 de maig de 1996, Inca 1997, p. 189-199.

sis articles sota el títol genèric de "*L'ABC del regionalisme*". Els articles duen per títol: "Què és el regionalisme", "El separatisme", "Regionalisme i nacionalisme", "Mallorquinisme i catalanisme", "Entorn a lo de sempre" i "El nostre regionalisme". Hi ha tres fets que ens confirmen que el pseudònim de Le Qú pertany a Ferrà: 1) els plantejaments sobre el nacionalisme són els expressats clarament per Ferrà fins a aquests moments; 2) el fet que el nom de l'article "*Entorn a lo de sempre*" sigui el mateix que apareixerà al Sóller del 10 de setembre de 1932 firmat per Ferrà; 3) els arguments que exposarem a la nostra comunicació a les III Jornades.

Amb aquests articles Ferrà es proposa complir un paper de pedagog i d'ideòleg nacionalista a Mallorca. Com que creu que el nacionalisme no és sols una qüestió de sentiment sinó també de raó, intenta ensenyar la gent a conèixer aquelles idees a les quals s'adhereix.

EL NACIONALISME DE MIQUEL FERRÀ

Seguidament resumirem aquests articles per conèixer més de prop el nacionalisme que Ferrà ensenyava als lectors de *Ca Nostra*.

En el primer article argumenta que el regionalisme ha tingut darrerament molt èxit i que ha passat de ser un partit en minoria, molt discutit i combatut, a un partit amb molta força, a què molta gent de Catalunya i Espanya s'ha adherit. Davant l'èxit, Ferrà comenta la importància que té per a tota aquesta gent el fet que el nacionalisme no sigui quelcom buit, sinó que els nacionalistes puguin donar raó de la seva creença. Per tal motiu creu convenient parlar-ne a les pàgines del setmanari.

En el seu afany pedagògic i dins els seus plantejaments organicistes, recorre al símbol d'un arbre, que representaria la humanitat. El tronc de l'arbre de la humanitat és dividit en grans branques que són les races; aquestes, en altres de més petites, que són les nacions, les quals es ramifiquen en altres de més petites -les regions, les comarques, les ciutats i les viles- fins arribar als branquillons, que són les famílies, i les fulles, que són els individus. Tots formen part de la gran família humana, lligats per diversos graus de parentiu. Dins una mateixa nació els homes estan units per vincles de territori, de sang, de llengua i d'història. Per a Ferrà, aquestes varietats són un fet natural i al mateix temps constitueixen un dret que prové de Déu: "cada poble té dret a ésser tal com Déu l'ha fet, a viure la seva vida pròpia y lliure, a parlar y usar exclusivament la seva llengua". Després afirma que la reivindicació d'aquest dret és el regionalisme, que no demana res injust ni discutible ni amb pretensions exagerades, ja que "vou simplement les coses tal com Deu en la naturalesa les ha fetes."

El segon dels articles, titulat "El separatisme", intenta convèncer el lector que el regionalisme no exigeix el divorci d'altres pobles en demanar el "reconeixement de la seva personalitat especial, artística, literària, jurídica, política" per a cada poble. Ferrà argumenta que el separatisme sorgeix, precisament, quan aquest drets són usurpats per un Estat absorbent, que no els reconeix ni els respecta. L'odi dels catalanistes contra els castellans és fruit d'unes circumstàncies històriques que van desapareixent en la mesura que Espanya reconeix les reivindicacions catalanes.

El tercer, "Regionalisme y nacionalisme", explica aquests dos termes atorgant a la paraula *regionalisme* un sentit molt ample que inclou el nacionalisme, i també els termes *estat*, *nació* i *regió*. La nació és una agrupació natural que existeix, malgrat que no sigui reconeguda políticament. L'estat és un organisme artificial, "obra dels homes, no de la naturalesa, que pot comprendre una sola o varies nacions naturals". Finalment, la nació comprèn diverses regions entre les quals hi ha diferències accidentals. Ho exemplifica dient que "Espanya és un estat compost de diferents nacions [...] Lleó, Castella la Nova, Andalusía, etc. son *regions* de la nació Castellana. Rosselló, Catalunya, Mallorca... son *regions* de la nació Catalana". Conclou, davant el fet que certa gent s'enfadi per un fet tan natural com que Mallorca sigui una regió de la nació catalana, que això no representa una relació de dependència sinó d'igualtat respecte de les altres regions catalanes.

A "Mallorquinisme i catalanisme", intenta aclarir aquests dos termes: el regionalisme mallorquí és una variant del catalanisme i no hi ha cap oposició entre mallorquinisme i catalanisme. Com més mallorquins siguin els habitants de Mallorca més catalans seran, perquè significarà que s'han després de tot allò que és foraster. Posa l'exemple dels escriptors mallorquins que en despullar l'idioma de tots els elements forasters li han retornat l'antiga noblesa i classicisme, i la llengua, en tornar-se més pura i noble, ha esdevingut més catalana. Finalment, critica els qui pensen que l'únic mallorquí vertader és el de les placeres i dels paperots satírics.

En el cinquè article intenta demostrar que el ressorgiment cultural de Catalunya és el mateix de Mallorca, que no hi ha cap nom gloriós dins la literatura mallorquina que no sigui d'un fervent catalanista, començant per Marian Aguiló, i que els regionalistes de Mallorca han influït decisivament en la glòria actual del catalanisme, des de l'Ateneu o des de la premsa. Per tant, "l'obra mallorquinista és una part de l'obra catalanista" i hi pot protestar qui vulgui, però no en nom de l'amor a la Roqueta, perquè aquests mallorquins no han fet mai res per Mallorca. Per a Ferrà, el mallorquinisme separatista que professen alguns no és més que provincianisme, que només té de mallorquí els seus propis defectes, i els qui criticaven l'antic separatisme no poden, ara, defensar aquest que separa els mallorquins de les seves arrels històriques i lingüístiques.

El darrer article de la sèrie, "El nostre regionalisme", té com a objectiu precisar el sentit que ha de tenir el vertader regionalisme a Mallorca: els mallorquins són catalans i espanyols, i considera Espanya un estat. Ferrà es demana a quina nació d'Espanya pertanyen els mallorquins i contesta que a la catalana, ja que Mallorca no forma ella sola una nació.

Per acabar, fixa l'aspiració del regionalisme mallorquí, que per a ell és "el regoneixement de la personalitat de Catalunya, nostra nació natural, per afirmar llavors dins ella la nostra personalitat especial de mallorquins". I acaba: "Treballar pel desvetlament de Mallorca, com una part de la Patria catalana, conservant tot lo que queda del nostre esperit propi y important de Catalunya, els elements de vida qu'ens faltin; anar, no sols conservant com a reliquies els restes de la vella Mallorca, sinó construint una Mallorca nova, que un dia afirmi vigorosament la seua

personalitat dins Catalunya, com Catalunya la va afirmant dins Espanya. Vet-aquí la nostra tasca regionalista."

El caràcter eminentment pedagògic que domina en aquests articles parteix de la intenció que els seus lectors tinguin les idees clares per poder defensar-les. El nacionalisme que hi apareix és conservador, basat en Déu, la naturalesa, la història i la llengua, molt marcat per Torras i Bages. De fet, Ferrà s'adapta així als lectors de *Ca Nostra*, essencialment gent d'ordre i religiosa. Malgrat aquest conservadorisme, el seu nacionalisme propugna la construcció d'una Mallorca nova que faci la seva aportació regeneracionista a Catalunya, de la mateixa manera que aquesta la fa a l'Estat espanyol. També hem de remarcar el caràcter no separatista dels seus postulats, els quals accepten l'Estat espanyol mentre respecti les diferents nacions que el formen, i finalment l'absència total de cap dels plantejaments més progressistes, com eren els econòmics i socials dels modernistes de *La Veu de Mallorca*, concretats per exemple en un règim econòmic especial o el port franc. De tota manera aquest era el nacionalisme d'un Ferrà molt jove -només tenia vint-i-tres anys- que a través dels anys i amb el contacte amb Catalunya aniria tornant-se més obert. Tant de bo que els nostres governants d'ara tinguessen les coses tan clares en aquests temes.

LES DESAVINENCES ENTRE FERRÀ I DURAN

Seguirem ara explicant la correspondència entre Ferrà i Duran per veure com no sempre s'entenen, sinó que a vegades sorgien problemes a causa de la distància ideològica entre ells.

En d'altres cartes posteriors, Ferrà continua donant consells a Duran per neutralitzar les idees que considera massa integristes. En una carta del 30 d'agost de 1908 li diu, per exemple:

"Deixau anar les cites de la bona premsa. Tenc qualque cosa que dir (y el Bisbe de Vich també l'hi tindrà) de "Ora et labora."¹⁵

A la portada, entre ANY 1er y NUM. 48, posauhi al menos una coma.

En Tous voldria que li enviásseu Ca-Nostra. No cal direcció.

Siau prudents i poc "beatos" aquesta temporada que jo no vos podré ajudar. En estar llest d'estudis pens que tindrè temps per dedicarvos.

Dispensau la manera franca de parlarvos. Recorts a la família y manau sempre a vostre amic de cor."

Es veu que Duran no atengué alguns d'aquests consells i provocà així una de les desavinences més fortes que coneixem en la seva relació amb Ferrà. En una carta sense data, però que Ferrà deu enviar en haver llegit el núm. 55 de *Ca Nostra*, del 10 d'octubre de 1908, li comenta la crítica que la secció "Cosos que passen" dirigeix contra Joan Torrendell, *La Almudaina* i Gabriel Alomar. Davant aquest article, escriu a Duran en aquests termes:

15 Miquel Ferrà deu fer referència a un altre "solt" que contava un acudit aparegut a la revista *Ora et labora*, membre de *La buena prensa*, editada per l'Arquebisbat de Sevilla, que deia que sant Pere no volia al cel una senyora perquè duia davall el braç un exemplar d'*El nuevo Mundo*, periòdic que llegien els socis de *La Veda* i que *El Heraldo de Inca* encomiava. El "solt" deu ser de Duran i per això Ferrà el reprèn.

"Amic benvolgut:

No vos puc ocultar la deplorable impressió que m'ha fet l'últim número de 'Ca-Nostra.' Jo'm pensava que vos y noltros ens havíem entés millor, y estavem més compenetrats d'esperit. Jo no puc aprovar lo qu'heu escrit sobre la Bona premsa, en Torrendell y n'Alomar; ho consider un grave desacert.

Per lo que transcriviu del article den Torrendell, sospit qu'está carregat de raó, y que ha begut a més bones fonts que vos. Les noves que jo tenc del congrés de la B. P.¹⁶ son de que va esser una cosa vergonyosa, diguin lo que vulguin els periòdics que s'anomenen catòlics. A Barcelona en vaig parlar amb persones d'inmillorable criteri, eclesiàstics per més senyes. Tots coincideixen en qu'allò fou un desastre. Els congressistes que tenien una mica de bon sentit en tornaren indignats. D. Bartomeu Coll, qui pensa escriuervos, vos podrà dir lo que li contà el meteix Secretari del Congrés de la Bona Premsa! y veurèu si coincideix ben bé amb en Torrendell.

Y ara, vejau quin paper fa 'Ca-Nostra' de defensar causes perdudes contra gent que veu i diu les coses clares i tal com son! He de confessarvos que m'ha desagradat l'atac personal a un periodista com en Torrendell, que jo crec, avui, de bastant bon sentit y qu'aprecií personalment; lo meteix qu'això de voler presentar com a sectari, amb manifesta injusticia, a 'La Almudayna', periòdic generalment tan sensat y respectuós.

Respecte a n'Alomar, crec que l'únic modo com Ca-Nostra el pot combatre es no anomenantlo mai. Com vos comprendreu, entre un escriptor com n'Alomar y 'Ca-Nostra' les forses son massa desiguals y desproporcionades... Aquest sentit de la proporció es un dels que falten més a la premsa catòlica.

Perdonaume, en gràcia a la bona intenció, la meva excessiva franquesa. L'amistat m'hi obliga.

Vos, que teniu en casi tot un criteri recte i clar, no teniu encara els ulls bastant espolsats per conèixer tota la ineficàcia i el desprestigi de la bona premsa espanyola.

A mi contaume sempre coma col·laborador, però si voleu que a 'Ca-Nostra' el considerem com el 'nostro' setmanari, es precis fugir per a sempre d'aquests odiosos personalismes en les polèmiques y rompre d'una vegada tota solidaritat amb això que's diu 'bona premsa'; ni citar-la, ni anomenarla tan sols! Un periòdic com 'Ca-Nostra', honrat, moral y sumís a l'autoritat eclesiàstica, no necessita per esser un bon periòdic de l'aliança amb seminaristes autors de caricatures y de seguidilles dolentes, y amb papers ignorantíssims, deslleals."¹⁷

El tarannà noucentista de Ferrà és ben patent en l'escrit. També són interessants les opinions sobre *La Almudaina*, Joan Torrendell i Gabriel Alomar. La coneixença personal de Ferrà i Torrendell aquí manifestada i el fet que aquest darrer dirigeixi *La Veu de Catalunya* ens fan pensar en la possible participació de Ferrà en aquest diari.

¹⁶ *Bona Premsa*.

¹⁷ La carta no té data però deu ser escrita quan Ferrà torna de Barcelona o tal volta de Barcelona estant. En tot cas, és posterior al 10-X-08, data d'aparició de l'article que fa referència a Torrendell i Alomar.

"LES ESQUERRES DE L'ARQUEOLÒGICA"

Una altra carta del dia 7 de desembre de 1908 ens confirma, encara més, tant la direcció de Ferrà com el fet que ell mateix ha format un grup a Palma i intenta enviar originals a Duran per a *Ca Nostra*. El grup, que es reuneix a l'Arqueològica els dissabtes, és probablement el nucli que s'aplegava entorn de *Mitjorn* i que després formarà *L'Espurna*. Ferrà havia estat elegit membre de la Junta de Govern de l'Arqueològica el gener d'aquell any i havia proposat com a socis una sèrie de persones, algunes de les quals devien formar part del grup. Les persones que Miquel Ferrà proposa són Joan Ramis d'Ayreflor, Josep Font i Arbós, Ramon Morey Antich, Joan Capó, Miquel Forteza, Francesc Muntaner i Ordines i Joan Rosselló de Son Forteza.¹⁸ Encara hi podríem afegir Salvador Galmés, Llorenç Riber, Guillem Reynés i Josep Mª Tous i Maroto, que ja devien ser membres de l'arqueològica. Part d'aquest grup havia publicat *Mitjorn* i Ferrà el denominava *les esquerres de l'Arqueològica*.

La carta a Duran diu:

"Amic benvolgut: veig que teniu raó, y que Ca-nostra no surt tan net d'ortografia com jo'm figurava. Es que no veu les proves en Pujades? El n° en que jo m'havia fixat no era com aquests últims.

Vos recoman -persones de molt bon gust m'ho aconsellen- que publiquen poques coses catalanes. Hem de fer catalanisme, però en mallorquí, sino ja no seria nostre. Per això vos recoman que mallorquiniseu el llenguatge quant l'original sia català (veig que ho feis algunes vegades). No publiquen poesies de catalans, a no ser les que vos enviarem noltros des d'aquí, triantles de grans autors. Vos recoman que aneu substituint a poc a poc les coses antimasòniques (crec que a Mallorca no tenim que preocuparnosne) y antiliberals, pels assumtes catòlics-socials. A la mateixa Lectura Dominical hi ha una secció d'això d'on podeu traduir.

Lo del Discurs den Moret esta molt bé. Supòs que es de la Gaceta Montanyesa, qui en política pens que va molt ben orientada.

Estic treballant per veure si us podem enviar setmanalment cantitat d'original considerable. Recorts. Vostre Miquel Ferrà"

I a una posdata afegeix:

"Eus suplic qu'envieu pel corrèu de *dissapte* dematí, cada setmana, el n° de canvi de l'Arqueològica; perque els dissaptes ens veim en aquella redacció els vostres col·laboradors."

A aquest grup de col·laboradors de *Ca Nostra*, també s'hi refereix una carta de Ferrà a Joan Rosselló, en la qual li exposa clarament les intencions i finalitats del grup:

"Bon any nou! Fàssi'l estensiu a tots els amics del Manyoc en nom meu y en el del Aplec ciutadà. Ja he organitzat les esquerres de l'Arqueològica. Cada dissapte, de 6 a 7 trobarà allà onze o dotze arqueòlecs joves qui no parlen de la porta de Sta Margalida. El meu vot es aquest: no comensar res nou, no tenim temps ni ele-

¹⁸ Acta de dia 6 de gener de 1908 de la Junta de Govern de la SAL.

ments. Organisar una col·laboració a *La Gaceta* y a *Ca-Nostra*. Apoiar els qui treballen, per humils que sien. Influir perquè se fassen millor les coses qu'es fan malament. Pensam fer excursions y venir qualque dia al castell ¡qui ha de ser el Pirineu de nostra Reconquista!

Venga un dia y mos dirá la seva en aquest programa mínim."¹⁹

No calen gaires comentaris. Per si no havia quedat prou clar, el programa de Ferrà hi és ben explícit. Són segurament els mateixos plans que tenia en començar a col·laborar a *Ca Nostra* l'any 1907. Com veim, el grup era format per onze o dotze membres de "l'Arqueològica".

CONCLUSIÓ

Com a conclusió podem dir que la relació entre Miquel Ferrà, Miquel Duran i la revista *Ca Nostra* té alguns aspectes destacables, com són la voluntat de continuïtat entre *Mitjorn* i *Ca Nostra*; el paper de Ferrà com a ideòleg de Duran i del que anomena *les esquerres de l'Arqueològica* i com a coideòleg de *Ca Nostra*; la seva probable col·laboració a la revista amb el pseudònim de Le Qú, en la seva primera polèmica periodística a favor del catalanisme, i la seva preocupació perquè sigui una revista tipogràficament ben elaborada, com corresponia a les seves idees noucentistes.

També hem de remarcar la intenció de Ferrà que la revista no sigui "beata" ni de mal gust, la qual contrastava amb la concepció que en tenia Duran, inspirada en publicacions com *L'Ignorancia o Mallorca Dominical*, que a vegades utilitzaven un estil força xaró. A més, vol que sigui mallorquina i no catalanitzada. Ferrà creu en el vincles de Mallorca amb Catalunya, però no com una absorció sinó com un enriquiment en la diversitat. No cal renunciar a paraules mallorquines en favor de les catalanes, ja que les mallorquines poden enriquir la llengua comuna.

I aquest mallorquinisme s'estén no sols a les paraules sinó també als escriptors. Aconsella Duran de publicar pocs elements catalans i que aquests siguin seleccionats perquè s'ha de notar que la revista és mallorquina; el Principat ja tenia els seus propis mitjans de comunicació.

De tota manera el nacionalisme de Ferrà és ben clar i també ho és el paper que Mallorca juga a Catalunya; això ho exposa en una teoria força elaborada que explica de manera pedagògica als lectors de *Ca Nostra*.

Miquel Ferrà també intenta incloure a *Ca Nostra*, quan la *Gaceta de Mallorca* comença a anar de mal borràs, els assumptes catolicosocials que tractava abans aquesta revista, en substitució dels articles antimasonics i antiliberals. Com ja havia exposat uns anys abans, el catolicisme havia de ser positiu i no negatiu.

Per altra banda, no és l'únic a ajudar Duran sinó que encapçala el grup que des de Palma li dona suport. El grup és format per joves -Galmés, Ribes, Reynés, Joan Capó, Miquel Forteza, Joan Ramís, etc.- que es reuneixen a l'Arqueològica els dissabtes i envien originals a *Ca Nostra*. Són els mateixos de la *Gaceta de Mallorca*, *Mitjorn*, *L'Espurna*, la Lliga d'Amics de l'Art, *La Veu de Mallorca* i altres

19 Carta de Miquel Ferrà a Joan Rosselló: 1-I-09.

agrupacions que s'aniran succeint al llarg dels anys i arribaran fins a l'Associació per la Cultura de Mallorca i la revista *La Nostra Terra* a partir de 1928. Seran també els qui escriuran a la secció "De l'agre de la terra" del *Sóller* entre 1911 i 1914 -a vegades amb pseudònims- juntament amb Ferrà, que utilitzarà el pseudònim Alanís de la Lluna.

Finalment, hem d'esmentar l'objectiu de Ferrà: fer una revista que contribueixi a l'extensió de la llengua i del regionalisme, que sigui popular i digna alhora, que educi els lectors i elevi el seu nivell cultural, però que també arribi al major nombre de gent possible. Aquest equilibri mal d'aconseguir i que segurament se situaria entre *L'Ignorància i Mitjorn* serà un dels maldecaps de Ferrà i el seu grup durant molts anys. Ferrà s'anirà decantant pel to menys popular en considerar que el públic esdevé cada vegada més culte.

BIBLIOGRAFIA

FERRÀ, MIQUEL: *Cartes a Joan Pons i Marquès (1915-1947)*, Curial i Pub. Abadia de Montserrat, 1997.

FERRÀ, MIQUEL: *Articles i assaigs*, Editorial Moll, Mallorca, 1991.

FERRÀ, MIQUEL: *El doctor Zero i jo*, Pub. Abadía de Montserrat, Barcelona, 1992.

GAYÀ I SITJAR, MIQUEL: *Epistolari de Miquel Ferrà a Maria Antònia Salvà*, Moll, Mallorca, 1998.

LLADÓ I ROTGER, FRANCESC: *Miquel Duran i Miquel Ferrà. Una fecunda relació amistosa*, dins *II Jornades d'Estudis Locals*, Inca, 1996.

PIERAS SALOM, GABRIEL i PIERAS VILLALONGA, MIQUEL: *Miquel Duran Saurina*, Ajuntament d'Inca, Inca, 2000.

PONS I PONS, DAMIÀ: *El certamen literari d'Inca de l'any 1905*, dins *I Jornades d'Estudis Locals*, Ajuntament d'Inca, Inca, 1994.